

מחשבה למעשה

בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

האכילת פירות // שינוי מקום שבתוך הסעודה (המשך) <
האכילת פירות // הא' דלא בשבת <
פירוש השבוע // ד"ר אהרן 36 <

את האזון נתן אקינוא גם כמובן www.kollel.org.il

הרב לייב לויטן

אמנם דין זה שאם שינה מקום באמצע סעודת פת שאינו צריך לברך נאמר רק כשאכל כזית פת במקום מסוים והתחייב בברכה אחרונה באותו מקום, או אז גם אם שינה מקום נחשב כאוכל על דעת מקומו הראשון ואינו טעון ברכה אחרת, אבל אם אכל פחות מכזית במקום הראשון ושינה מקומו, פסק המגן אברהם (ר"י א') שהיות ולא התחייב בברכה אחרונה באותו המקום, ממילא מיד כשיצא החוצה נפסקה סעודתו וצריך לברך ברכה ראשונה.

שינוי מקום בתוך אכילת שבעת המינים: כפי שהתבאר שבוע שעבר יש מחלוקת משולשת בדבר סוגי הדברים שטעונים ברכה אחרונה במקומו, שלפי הרמב"ם האוכל פרי משבעת המינים צריך לברך ברכה אחרונה במקום שאכל, ולפ"ז מי שאכל תמרים או שתה יין ושינה מקום א"צ לברך שנית, ולפי הרא"ש כל שבעת המינים לא צריך לברך ברכה אחרונה במקום שנאכלו אלא רק חמשת מיני דגן טעונים ברכה אחרונה במקום אכילתו, ולפ"ז אם אכל פרי משבעת המינים ושינה מקומו צריך לברך שנית, אך מי שאכל עוגיה וכדו' ושינה מקומו אינו צריך לברך שנית. ולפי דעת הגהות מימוניות רק מי שאכל לחם יש לו לברך ברכה אחרונה במקום שאכל אבל כל שאר הדברים אינו צריך לברך במקום אכילתו. ולפי שיטה זו תמיד יש לברך כשמשנה מקום חוץ מלחם. ובמשנה ברורה (קע"ח מ"ב) פסק שלכתחילה יש להקפיד לברך ברכה מעין שלש אף על שבעת המינים במקום האכילה, ובדיעבד ששינה מקום אינו מברך שוב ברכה ראשונה אף על שבעת המינים משום ספק ברכות להקל.

ואם אכל עוגיה ושתה מים (או אכל פרי שאינו משבעת

הלכות ברכות

שינוי מקום שבתוך הסעודה (המשך)

בשבוע שעבר הקדמנו את כללי שינוי מקום שבתוך הסעודה, ובמאמר זה נמשיך לעסוק בשינוי מקום בסעודה על פי הכללים שהתבארו.

ראשית יש לדעת שלפי כל הדעות לכתחילה אין לשנות מקום באמצע הסעודה אלא רק באופנים שיבארו בהמשך, ומאמרנו השבוע עוסק רק באופנים שכבר שינה מקום, האם צריך לברך שוב או לא.

שינוי מקום בתוך סעודת פת: לפי השו"ע אם יצא ממקום שמוקף מחיצות אל מחוץ למחיצות, זה נקרא שינוי מקום מ"בית לבית" וכשחוזר צריך לברך ברכת המזון (!), ואם הסיח דעתו משמירת ידיו יש לו גם ליטול ידיים בברכה ולברך המוציא, משום שלדעת השו"ע שינוי מקום נחשב לסילוק סעודה ולכן צריך לברך ברכה אחרונה על הסעודה הקודמת וברכה ראשונה על הסעודה החדשה. לפי הרמ"א אם שינה מקומו באמצע סעודת פת, הדבר לא נחשב לסילוק סעודה וגם לא להיסיח הדעת, משום שכיון שלחם הוא דבר שברכתו האחרונה צריכה להיאמר במקום האכילה הראשון, אם כן גם כשיצא החוצה עדיין נחשב שהוא באמצע סעודתו הראשונה, ולכן אינו צריך לברך לא ברכה אחרונה ולא ראשונה, בין אם ממשיך לאכול במקום אחר, ובין אם חוזר לאכול במקום הראשון. ולא רק אם הוא אוכל במקום אחר לחם אלא גם אם ממשיך סעודתו בדברים אחרים, כגון שהתחיל לאכול לחם במקום אחד ואז הולך למקום אחר לאכול בשר ודגים, זה ג"כ נחשב להמשך של סעודה ראשונה וא"צ לברך. (ביה"ל קע"ח ב' ד"ה ואכל). [ולמעשה גם הספרדים נוהגים בזה כדעת הרמ"א שלא לברך בסעודת פת בשינוי מקום משום ספק ברכות להקל].

המינים) ושינה מקום ורוצה להמשיך לאכול את העוגיה ולשתות מים, על העוגיה אינו צריך לברך ועל המים יש לו לברך שהכל (בניגוד לסעודת לחם שאם אכל לחם ושתה מים שאם משנה מקום ורוצה לשתות מים שאינו מברך כיון שהמים נטפלים לסעודת לחם. הגרי"ש).

שינוי מקום בתוך אכילת בשר או פירות (שאינם משבעת המינים): דברים אלו ברכתם האחרונה יכולה להיאמר לא רק במקום אכילתם, לכן כשמשנה מקום באמצע האכילה נחשב להפסק, וממילא לפי השולחן ערוך שזה נחשב לסילוק סעודה, יש לברך ברכה אחרונה וברכה ראשונה נוספת על המשך האכילה, ולפי הרמ"א זה לא נחשב לסילוק סעודה אלא להיסח הדעת, ולכן אין לברך ברכה אחרונה אלא רק ברכה ראשונה. וכבר הובא למעלה שגם הספרדים נוהגים בזה כהרמ"א משום ספק ברכות להקל.

ודנו הפוסקים איזה סוג של שינוי מקום מצריך ברכה נוספת. יש שכתבו שכל יציאה ממקום המוקף מחיצות, גם אם היציאה היתה לזמן קצר ביותר כגון שיצא לזרוק דבר לאשפה או לומר דבר לחבירו, מיד כשיצא מהמחיצות התבטלה קביעות סעודתו, וככה מבואר במשנה ברורה בכמה מקומות (קע"ח ב' ד' ביה"ל ד"ה כגון שהוצרך ובהקדמה לסימן).

אמנם השלחן ערוך הרב וערוך השלחן פסקו שיציאה עראית אינה נחשבת לשינוי מקום, ולדבריהם אם יצא לבית הכסא וכדו', גם אם יצא מהבית אינו צריך לחזור ולברך שנית.

ובאגרות משה (ח"ה סימן ט"ז אות י') כתב שמלצר או בעל הבית שמארח שיוצא מחוץ לביתו להביא דבר מה לסעודה, כיון שיוצא לצורך הסעודה ומוכרח לחזור לסעודה, אפילו אם הוא באמצע אכילת בשר ופירות, לא נחשב לשינוי מקום ואינו צריך לברך שנית. אבל אם אוכל לבדו ויוצא החוצה להביא פירות, כיון שלא מוכרח לחזור לסעודה צריך לברך שנית. ואם יוצא לבית הכסא בזה נחלקו הפוסקים הנ"ל, והכרעת האגר"מ שלכתחילה יש לברך ברכה אחרונה על מה שאכל וכשירצה להמשיך באכילתו יברך שנית ברכה ראשונה, ובאופן שלא בירך ברכה אחרונה ישתדל לצאת ממישהו או לברך על דבר שלא היה בדעתו לאכול ולפטור בזה את שאר הדברים, אבל באופן שאי אפשר לעשות את כל הדברים הללו, ספק ברכות להקל ולא יברך.

נ.ב. כל מה שנכתב במאמר זה עסק באופן ששינה מקום מבית לבית, וכששינה מקום מחדר לחדר באותו בית או באותו חדר, כבר התבארו דיניו בגליון הקודם, ואי"ה נעסוק בזה גם בגליונות הבאים.

הלכות שבת

הל' דשא בשבת

הרב יונתן גרוזמן

כדעת הריב"ש בסימן שצ"ד, שביאר, שמה שאסרו (ס"ו ש"ג) סירוק במסרק בשבת כיון שהוא פ"ר של תלישת שערות, אין הכוונה שבכל העברה של המסרק על הראש הוא פ"ר, אלא, שהפעולה השלמה בכללותה של אדם המסתרק, יהיה בה איסור בודאי של תולש. וכן מבואר בסימן שכ"ח בסמ"ט, שאסר השו"ע לשים פתילה בפי הטבעת, וכתב בביה"ל בד"ה לשים, שאע"פ שפתילה הוא דבר רך ואינו פ"ר, מ"מ, מפני שהוא מכניס ומוציא כמה פעמים אפשר דחשבו זה לפסיק רישא להשרת הנימין, וא"כ בדבריו אלו משמע כדעת הריב"ש, וצ"ע.

ב. עוד כתב בשש"כ שם (הערה סד) להקשות על דברי המשנ"ב: צע"ק, דהא התלישה ברגל הוה כלאחר יד, ואינה אלא דרבנן, ועוד, דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומקלקל, ועוד, דהוה פסיק רישא דלא ניחא ליה, או עכ"פ דלא איכפת ליה, וכה"ג מנלן לאסור, עכ"פ בשעת הצורך. וצ"ע שם השש"כ, את דברי המשנ"ב בסי' שט"ז שעה"צ יח, שהתיר לסגור תיבה גדולה על גבי זבובים כיון שהוא תרי דרבנן ואינו מתכוון (של אין במינו ניצוד, ולא מטא ליה בחד שחיא). וא"כ ה"ה הכא מדוע

שאלה: האם מותר בשבת ללכת או לרוץ על דשא. **תשובה:** מותר ללכת על עשבים או דשא בשבת, אולם אם הם גבוהים ילך לאט ולא מהר, ובודאי שלא ירוץ שם, שמא יתלוש מן המחובר.

א. מקורות: פסק השו"ע בסימן של"ו ס"ג: מותר לילך על גבי עשבים, בין לחים בין יבשים, כיון שאינו מתכוון לתלוש. ובמשנ"ב ס"ק כ"ד: דלאו פסיק רישא הוא שיתלש, ולכן אפילו אם יתלש גם כן אין איסור עליו, שהוא אינו מכון לזה. ובס"ק כ"ה: עיין בביאור הלכה שכתבנו, דהיכי דעשבים הם גדולים יזהר שלא ירוץ עליהן, דהוי פסיק רישא שיתלש בודאי, ואפשר דאפילו לילך עליהן במהרה גם כן צריך ליזהר. וראיתי בספר שש"כ (פכ"ו הערה סב) שכתב: ושמעתי מהגרש"ז אויערבך, דהן אמנם אם מרבה ללכת ע"ג הדשא, ודאי שיתלוש עשב באחת מפסיעותיו, מ"מ הרי עלינו לדון על כל פסיעה בנפרד, ובאותה פסיעה אין פ"ר שיתלש עשב, עכ"ל שם. מבואר מדבריו, שמעשה ארוך הכולל בתוכו פעולות רבות, כשנדון עליו אם בכלל פ"ר הוא, עלינו להתייחס על כל פעולה ופעולה בנפרד. אמנם צ"ע, שדבריו הם שלא

לאחר הליכתו מצא שנדבקו עשבים ברגליו בין אצבעותיו או על מנעליו, יזהר שלא יסלקם בידיו, דאסורים בטלטול משום מוקצה, דבין השמשות היו מחוברים.

וכתב בשש"כ (שם הערה ס"ו) שדומה לזה מסימן ש"מ ס"ג שאסר בביה"ל לגעת בטיט או דיו שנפלו על האותיות משום טלטול אותו השעוה או הטיט. ואח"כ כתב, להקשות על דברי המשנ"ב מסימן ש"ב בסעיפים ז' ו- ט', שדן השו"ע שם אם יש איסור מלבן או טוחן במגרד טיט שנפל על בגדו, וכן האם יש איסור ממחק במוריד טיט שנדבק בנעליו, ומדוע שם לא אמרו שהוא אסור לגעת בטיט משום טלטול מוקצה, כמו שאסר כאן לגעת בעשבים שנדבקו במנעלו. ועוד הקשה, מדברי המשנ"ב בסימן שי"ט בס"ק ס"א שהתיר שם להוציא זבוב שנפל לתוך המשקה או המאכל יחד עם מעט מהתבשיל, ומדוע לא אסר גם שם כמו אצלינו את הוצאת המפריע משום איסור טלטול. והנה על הקושיה השניה כבר ציין שם לעיין בחזו"א בסי' מ"ז ס"ק ט"ו, שכתב שאין בהוצאת הזבוב איסור מוקצה, וטעמו, דכיון שפעולה זו נחשבת כתיקון המאכל לא גזרו בזה איסור מוקצה כלל. עוד אל"ע"פ מה שכתבו הפמ"ג (שט"ז משב"ז ח'), והתהילה לדוד (שם סקי"א), שמה שמותר להרוג כינה אע"פ שהיא מוקצה, כיון שכינים מאוסות הן ונחשבות כגרף של רעי שמותר לטלטלו (כמבואר בסי' ש"ח סל"ד).

ומה שהקשה מטיט שעל בגדו ומנעלו כתב בספר מגילת ספר (שבת, קונטרס שמירת שבת פכ"ו ו) לבאר, שטיט או תבשיל שנפלו על בגדו הם ג"כ מאוסים ומותר לטלטלם מדין גרף של רעי, אבל עשבים על הרגל או על הנעל וכן שעוה שנפלה על הספר אין בהם מיאוס, ולא שייך בהם ההיתר של גרף של רעי, ולכן אסור לסלקם מדין מוקצה.

אסר המשנ"ב לרוץ או לילך במהרה כשהעשבים גבוהים, והרי אינו מתכוון לתולשם, והוה תרי דרבנן ואף יותר. והוא תירץ שם קושיא זו, דאולי י"ל דחוששין לתלישה כזאת אשר אם לא היה נתלש, היה מפריע לו בשעת ההליכה והריצה, ושפיר הוה ניח"ל. אמנם, דחוק להעמיד דברי המשנ"ב דווקא בכה"ג. ונראה לומר ע"פ מה שנהוג לבאר בכלל הזה של תרי דרבנן ואינו מתכוון, דלא אמר כן המשנ"ב אלא דווקא באיסורי דרבנן קלים שאין להם עיקר מהתורה, וכמו שהביא בסימן שט"ז שם שאין במינו ניצוד ולא מטיא ליה בחד שחיא, שהינם איסורי דרבנן קלים יותר, כיון שאינם נשענים על גריעותא בדאורייתא, משא"כ באיסורי דרבנן שיש להם עיקר מהתורה אלא שחסר במלאכת מחשבת כמקלקל לא ניחא לי' ומלשצ"ג, בזה לא התרנו אף בכמה צדדים להקל. וראיה לדבר מסימן של"ז, שאסר הרמ"א לכבד בגדים על ידי מכבדות העשויים מקסמים כדי שלא ישתברו קיסמיהם, וכתב במשנ"ב שם בס"ק י"ד: וטעם כל זה דהוי כמו סותר כלי, ואף שמקלקל פטור, מכל מקום אסור לכתחילה. ובשעה"צ אות י כתב: הינו, אף שהוא ג"כ פ"ר דלא ניחא ליה, מכל מקום לכתחילה אין כדאי, וכמו בגורר כלים גדולים ביותר על גבי קרקע, דגם שם אם יתהוה חריץ הוא מקלקל את הבית על ידי הגומות והוא פ"ר דלא ניחא ליה, ואפילו הכי אסור לכתחילה, עכ"ל. מבואר כדברינו הנ"ל, דאע"פ שיש כמה צדדים להקל לומר שמלאכה זו היא דרבנן, מ"מ איסורי דרבנן שעיקרם מהתורה הם, ולא מקילינן. וזה כונתו שם בהערה שכתב בסוף ההערה לעיין בשעה"צ הזה.

שאלה: אם מצא שנדבקו עשבים קוצים או דשא בנעליו האם מותר לסלקם בידים.

תשובה: אסור, שהרי הם אסורים בטלטול.

מקורות: שם במשנ"ב ס"ק כ"ד כתב: ומכל מקום, אם

הרב יאיר קושניר

ונצטט מדבריו של ר' ירוחם (דעת חכמה ומוסר חלק א, מאמר קג): "רק על ידי שמירת המעלות הקניות אצל האדם בטבע, זוכה האדם לכל שלמותו וזכותו, משום שבאמת כל יסוד עבודת האדם אינו אלא במעלות הטובות אשר הנם אצלו בטבע, שאם רק ישמור עליהן ויחזיק בהן כראוי שלא יזוז מטבעיו הטובים, מתוך זה יגיע לכלל תכלית שלמותו, שכולו יתהפך לטוב". כך מסכמת התורה את עניין ברכות יעקב- "איש אשר כברכתו בירך אותם" (פרק מ"ט, כ"ח)- "כברכתו",

עניין הברכות של יעקב את בניו מעורר השתאות, איה הברכה. ראובן- "פחז כמים", שמעון ולוי- "כלי חמס", זבולון- "לחוף ימים", העובדות כמובן נכונות, אבל מה בינם ובין ברכה.

אומרים המפרשים שהברכה שיעקב בירך אותם הוא קביעת האופי והתפקיד הייחודי לכל אחד מבניו. שכן לא הרי עבודתו של שבט זה כהרי זה, וגילוי הכוחות המאפיינים כל שבט ושבט, על ידי יעקב אביהם, זו הברכה שזכו לה השבטים.

פרשת השבוע

דע את עצמך

לכל אחד ברכה מיוחדת לו, תואמת להלך רוחו ולמילוי תפקידו.

ניקח למשל את יהודה, יהודה במהותו הוא מלך, הוא המוכשר לתפקיד זה. לעומתו ראובן "פחז כמים", תכונת המלכות וההנהגה אינה הולמתו. על ראובן מוטלת העבודה לחפש את מילוי תפקידו באופן אחר המתאים לתכונות נפשו.

לוי- יש לו שייכות ל"עזות", יעקב מכוון אותו שעליו לנתב את זה למקומות הנכונים, כפי שאכן אירע במעשה העגל, ובבני חשמונאי.

הגמרא בפסחים (ד.) אומרת שהיה אחד שעל כל דבר ועניין היה אומר "דונו דיני", אמרו: הוא משבט דן קאתי. כלומר התכונה של דן ששייך ל"דין" הושרשה בבני דן, אמנם אצל אותו אדם זה התבטא בצורה שלילית, שלא ידע להתפשר והלך על כל דבר לבית דין, אבל אצל שמשון זה בא לידי ביטוי בצורה חיובית ביותר- "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל" (פרק מ"ט, ט"ז), כיחידו של עולם, ואומר המדרש רבה שהכוונה לשמשון.

יעקב מברך את יוסף בברכת "עלי עין", שעין הרע לא תשלוט בו. יוסף, כך מבואר, היה 'מיועד' לכך מעצם תפקידו. ולכן כל הדורות הבאים משבט יוסף, לא חששו מעין הרע- "אנא מזרעא דיוסף שלא שלטא ביה עינא בישא" (ברכות כ.).

הגמרא במסכת זבחים (ק"ח): מביאה שבזמן משכן שילה היו נאכלים קדשים בכל הרואה, והמקור לכך: "רבי אבהו אמר, אמר קרא, בן פרת יוסף בן פרת

עלי עין- עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו, תזכה ותאכל כמלא עיניה". כלומר, בשונה מבית המקדש שהיה בו דין 'מחיצות', שרק בהם ניתן לאכול קדשים, הרי שבמשכן שילה מותר לאכול בכל הרואה. מבאר המהר"ל שיוסף מידתו עין טובה, ותוכן מידה זו, שאדם מבין שמה שלא שייך אליו- זה לגמרי מובדל ממנו. מכוח זה, הוא מסוגל לפרגן ולשמוח עם השני, כי מה שלא שייך אליו- מופקע ממנו. ומכוח זה הצליח יוסף לעמוד בניסיון ולא לזון עיניו במה שאינו שלו. כי התרחק מלשלוח עין בדברים של השני.

ולכן מנגד, כוח ההשפעה של יוסף הילך על כל הרואה, כל מי שבטווח "עינו" הטובה, הושפע ממנו. כי זו היכולת של עין טובה, להלך בטוב על כל סביבותיה. ואכן, יוסף הוא המשביר, לא רק לעצמו אלא לכל העולם כולו, ובטח לכלל ישראל. כי בעל העין טובה הוא זוכה להיות נותן ומשפיע לכל הסביבה, זה הכוח של "עלי עין".

ברכה זו עברה גם לבניו- "אנא מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא", מי שלא נותן עיניו באחר- עין רעה לא שולטת בו.

וזה תוכן הברכות של יעקב, גילוי אמתי של התפקיד, פיענוח המהות, ומכאן לא נותר לשבטים רק להגשים את יכולותיהם.

זה, אפוא, תפקידו של האדם, לחתור אל תוך תוכו, לגלות את סגולות נפשו, להכיר בכוחותיו, ועל ידם להתעלות.

השיעורים שיימסרו השבוע בהלכות שבת מפי רבני הכולל:

אלעד - ראש הכולל הרב אלדד בוטרמן שליט"א - יום ג' - בשעה 21:00 בבית הכנסת דרך החיים רחוב רבי מאיר 7

רחובות - הרב לייב לויטן - יום ב' - שעה 21:00 בבית הכנסת פא"י רחוב עזרא 35

פתח תקווה מרכז העיר - הרב אביעד באבאי - יום ד' - בשעה 21:00 בבית המדרש חברון רחוב טרומפלדור 62

פתח תקווה שכונת גני הדר - הרב אהרן דואר - יום ב' - במתנ"ס הדרים רחוב קהילות יעקב 8

פתח תקווה שכונת עמישב - הרב פסח זק - יום ג' - בשעה 21:00 בית הכנסת איילת השחר רחוב שבט אשר 13

בני ברק שיכון ג' - הרב אהרן דואר - יום ג' - בשעה 20:30 בבית הכנסת המרכזי רחוב חזון איש 74

בני ברק קרית הרצוג - הרב אהרן דואר - יום ד' - בשעה 21:00 בבית הכנסת היכל שמואל רחוב נויפלד 10

ירושלים שכונת הר נוף - הרב יאיר כהן - יום ד' - בשעה 20:30 בבית המדרש להלכה והתיישבות רחוב מלמד 2

כל המעוניין שיתקיים שיעור הלכה באזור מגוריו מפי אחד מרבני הכולל יש ליצור עמנו קשר במייל